

Turistlerin Terörist Saldırlara İlk Tepkileri: Atatürk Havalimanı Saldırısı Örneği

DOI: 10.26466/opus.487495

*

Ozan Kaya*

* Dr. Öğr. Üyesi , Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Ortaca/Muğla/Türkiye

E-posta: ozankaya@mu.edu.tr

ORCID: [0000-0003-1461-0320](https://orcid.org/0000-0003-1461-0320)

Öz

Çalışmanın temel amacı turistlerin Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasındaki ilk tepkilerini ve Türkiye'ye ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Bu kapsamda saldırıdan bir hafta sonra İstanbul'u ziyaret eden yabancı turistlere yönelik bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Görüşme tekniğinin kullanıldığı araştırmaya 30 katılımcı dahil edilmiştir. Katılımcılara görüşmelerde dört açık uçlu soru yöneltilmiştir. Turistlere, Atatürk Havalimanı saldırısına ilişkin duyguları, saldırı sonrasında Türkiye'ye yönelik düşünceleri, saldırının seyahat planlarına olan etkisi ve Türkiye'deki güvenlik süreçleriyle ilgili düşüncelerine yönelik sorular sorulmuştur. Betimsel analiz yardımıyla değerlendirilen bulgulara göre katılımcıların tamamı saldırıya ilişkin üzüntülerini ve saldırının anlamsızlığını çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Bununla birlikte saldırı öncesi ve sonrasındaki Türkiye'ye ilişkin düşüncelerinde bir değişim olmadığı ancak kimi katılımcıların özellikle kendi hükümetlerinden gelen uyarılar doğrultusunda kalabalık yerlerden kaçtığı; seyahat planlarına saldırının bir etkisinin olmadığı ve katılımcıların sıkça teröristlerin amaçlarından ve terörist saldırı tehdidinin her yerde olduğundan söz ettiği görülmüştür. Son olarak katılımcıların Türkiye'nin güvenlik süreçlerine ilişkin düşünceleri genel itibarıyla olumlu olsa da içinde bulunduğu konum gereği ek güvenlik önlemlerine de gereksinim duyulduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Turizm, Turist davranışı, Atatürk Havalimanı saldırısı

Tourists' First Reactions to Terrorist Attacks: The Case of Ataturk Airport Attack

*

Abstract

The main objective of the study is to reveal the first reactions of tourists' after Atatürk Airport terrorist attack and the tourists' thoughts on Turkey after a terrorist attack. In this context, a survey was conducted to foreign tourists who visited Istanbul a week after the attack. Interview technique was used and 30 participants included to study. During the interviews, four open-ended questions were asked to the participants. Tourists were asked about to their sentiments regarding with Ataturk Airport attack, their opinions about Turkey after the attack, the impact of the attack on their travel plans and their thoughts about the security process in Turkey. Through the descriptive analysis technique, following findings were obtained, all of the participants expressed their grief and the meaninglessness of the attack in various ways. Although the participants' opinions about Turkey do not change after the attack, some participants, especially towards the travel warnings or advisories from their government stated that they avoid being in crowded places. It was determined that the attack had no effect on the participants' travel plans. In addition, participants often expressed the aims of terrorism and the threat of terrorist attacks everywhere. Finally, even though the participants' opinions about the security processes in turkey were positive, due to the location, it was revealed that additional security measure also needed.

Keywords: *Terrorism, Tourism, Tourist behavior, Ataturk Airport attack*

Giriş

Terör ve terörizm kavramlarına uluslararası alanda sıkça karşılaşılmalarına rağmen her bir ülke tarafından farklı şekilde yapılan yorumlar, uluslararası kabul gören ortak bir tanımın yapılmasını engellemektedir (Liu ve Pratt, 2017). Öyle ki Amerika Birleşik Devletleri'ndeki (ABD) iki farklı güvenlik kurumunun terörizm tanımı bile birbirinden farklıdır. Buna göre Merkezi Haberalma Teşkilatı (CIA,2018) tarafından terörizm; "Ulusaltı gruplar veya gizli ajanlar tarafından sivil (savaşmayan) hedeflere karşı gerçekleştirilen önceden tasarlanmış, politik olarak güdülenmiş şiddet" olarak tanımlanmaktayken, Federal Soruşturma Bürosu (FBI, 2018) terörizmi "Bireyler ve/veya gruplar tarafından ABD merkezli politik, dini, sosyal, ırksal veya doğal çevrenin aşırılık yanlısı ideolojilerini savunan hareketlerden esinlenerek veya bunlarla birlikte işlenen suçlar" olarak tanımlamaktadır. Türkiye'de ise terör (Terörle Mücadele Kanunu);

"Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemler" olarak tanımlanmıştır (Mevzuat, 2017).

Serin'e göre (2008) terör kavramı, toplumda oluşturulan korku ve dehşeti ifade ederken terörizm, bu duruma devamlılık ve siyasal içerik eklemektedir. Buradan hareketle terörizm; "Savaş ve diplomasi ile kazanılmayan sonuçları elde etmek, korkutmak ve itaat ettirmek için bir teoriye, felsefeye ve ideolojiye dayanılarak siyasi maksatlarla, iradi olarak terör ve şiddetin sistemli ve hesaplı bir şekilde kullanılması" olarak ifade edilebilir (Serin, 2008: 44). Sonmez ve Graefe'e (1998) göre terörizm, önceden planlanmış amaçlar çerçevesinde sivil halka veya güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirilen şiddet eylemlerinin tamamıdır. Daha genel bir tanım yapmak gerekirse terörizm; şiddet, baskı ve yıldırma vasıtasıyla insanlara belli bir

düşünceyi ve/veya davranışı benimsetmek için zor kullanma veya tehdit etme eylemidir. Bu yönüyle terörün en önemli aracı cebir ve şiddettir (Serçek ve Serçek, 2016). Burada dikkat edilmesi gereken nokta adi şiddetle terördeki şiddet arasındaki farktır. Yayla'ya (1980) göre bir katil öldürmeye yöneldiği bir kişiyi sadece öldürmek istediği için öldürür yani cinayet bir sonuçtur. Oysaki terörizmde cinayet sadece bir araçtır. Terörist saldırılardaki şiddet plansız ve bilinçsizce değil, belirli amaçlara yönelik iyi organize olmuş ve olası sonuçları hesaplanan şiddet türüdür. Bu noktada teröristler genelde kitlelerin kendilerini izlemesini, dinlemesini, eylemlerinden etkilenmesini ve mevcut yönetimlerin zayıf olduklarını göstererek kaos ortamının oluşmasını isterler.

Kaos ortamını yaratmak ve bunu tüm dünyaya duyurabilmek için teröristlerin en sık hedef aldığı unsurlardan biri de turizm sektörüdür. Hem kargaşa, terör ve şiddet olaylarına yüksek duyarlılığı hem de turistlere yönelik saldırıların tüm dünyada hızlıca haber olması nedeniyle terörist saldırıların önemli bir kısmı turistlere veya turizm sektörünün unsurlarına karşı gerçekleştirilmektedir (Liu ve Pratt, 2017). Ancak dünyanın birçok noktasında gerçekleştirilen terör saldırılarına rağmen uluslararası turizm hareketlerine katılanların sayısı ve elde edilen turizm gelirleri gelişme hızını kaybetmemiştir. Bu bağlamda 2016 yılında uluslararası turist sayısı bir önceki yıla göre %3,9'lık büyümeyle 1.235 milyon kişiye, turizm gelirleri ise %2,6'lık artışla 1.220 milyon dolara ulaşmıştır (Dünya Turizm Örgütü, 2017).

Dünya Turizm Örgütü'ne (2016) göre 2015 yılında turistik hareketlikleri etkileyen üç temel unsur bulunmaktadır. Bunlar; döviz kurlarında yaşanan olağan dışı dalgalanmalar, petrol fiyatları ve emtia fiyatlarında yaşanan düşüş ve güvenlidir. Nitekim 2015 yılı turizm verilerini ülkelere göre incelediğimizde güvenlik endişesi nedeniyle terör saldırılarının hedefi olan Fransa (%3) ve Belçika (%2) dünya ortalamasının altında bir yükseliş göstermiştir. Benzer şekilde terör saldırılarının hedefindeki Batı Avrupa ülkelerinin geneli %3'lük büyümeyle dünya ortalamasının altında kalmıştır. Önemli terör saldırılarına maruz kalan Türkiye'de ise gelen turist sayısı 2014 yılına göre %0,8 azalmıştır. Kuzey Afrika'da %12'lik düşüş ve Orta Doğu bölgesinde ise %2'lik artışla 53 milyon kişiye yükselmiştir. Bu yönüyle terör saldırılarının küresel turizm hareketlerini engelleyemediği ancak destinasyon tercihine etkisi olduğu ifade edilebilir.

Terörist saldırılara maruz kalan destinasyonlar ya da ülkeler açısından ilk olumsuz etki, ulusal ve bölgesel imajın zarar görmesi ve destinasyonlara ilişkin turistlerin zihninde “güvensiz” destinasyon imajının oluşmasıdır (Serçek ve Serçek, 2016). Terörizmin ve terörist saldırıların turizm üzerindeki etkilerine yönelik çalışmaların genellikle, turist sayısı üzerindeki etkisine (Drakos ve Kutun, 2003; Krakover, 2005; Raza ve Jawaid, 2013), neden olduğu gelir kaybına (Tavares, 2004; Blomberg, Hess ve Orphanides, 2004; Serçek ve Serçek, 2016) ve etkilerin zamansal yapısına (Buckley ve Klemm, 1993; Liu ve Pratt, 2017; Samitasa, Asterioub, Polyzos ve Kenourgios, 2018) yönelik olduğunu görmekteyiz. Bu yönüyle mevcut çalışmalar daha çok literatür taraması ve zaman serileri yöntemiyle terör saldırılarının etkilerini ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Bir terör saldırıdan kısa süre sonra saldırının yapıldığı destinasyonu ziyaret eden turistlerin destinasyona ilişkin düşüncelerini belirlemeye yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır (Fuchs, Uriel, Reichel ve Maoz 2012). Dolayısıyla bu çalışmanın amaçları; 1) Atatürk Havalimanı saldırısını vaka olarak alarak turistlerin saldırı sonrası sonrasındaki ilk tepkilerini anlamak ve 2) Bir terör saldırısı sonrasında turistlerin Türkiye’ye ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmaktır.

Terörizmin Turizme ve Turist Davranışına Etkisi

Terörizm, korku ve sindirme yoluyla insanların istedikleri biçimde hareket etme özgürlüğünü sınırlamayı veya engellemeyi hedeflemektedir. Gerçekleştirilen terörist saldırılar veya eylemlerin ortaya çıkardığı güvensiz ortam algısı; alışveriş, spor, rekreasyon ve turizm gibi boş zaman aktivitelerine katılanların tercihlerini olumsuz yönde etkileyerek, bireylerin farklı arayışlara veya destinasyonlara yönelmesine neden olmaktadır. Bu yönüyle terörizm bir taraftan insanların hareketlerini sınırlayıcı etkide bulunurken, diğer taraftan da hedef alınan destinasyonun veya ülkenin ekonomik dengelerini de sarsmayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla terörizm, doğrudan turizm sektörünü ve turistleri hedef alabilmektedir (Serin, 2008).

Tablo 1. 2006-2015 Yılları Arasında Dünya'da Gerçekleşen Terör Saldırıları

Yıllar	Saldırı Sayısı
2006	14371
2007	14414
2008	11662
2009	10969
2010	11604
2011	10283
2012	6771
2013	9964
2014	13482
2015	11774

Kaynak: *Statistica*, 2016.

Tablo 1'e baktığımızda 2006-2015 yılları arasında Dünya'da gerçekleşen terör saldırılarına ilişkin rakamları görmekteyiz. Buna göre küresel anlamda en az saldırı 6771 rakamıyla 2012 yılında yaşanmışken, 2007 yılında 14414 saldırıyla en yoğun dönemini yaşamıştır. 2015 yılında ise 11774 saldırıda toplam 28328 kişi yaşamını yitirmiştir. Ortadoğu bölgesinde yoğunlaşan saldırılara 2015 yılından en fazla maruz kalan ülkeler Irak (2418), Afganistan (1708) ve Pakistan (1009) olarak sıralanmaktadır. 11 Eylül 2001 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde yaklaşık 3000 kişinin ve 2002 yılında Bali'de 202 insanın yaşamını yitirdiği saldırılar sonrası ABD vatandaşlarının %49'u terörist saldırılara yönelik büyük endişe duymaktayken 2013 yılında bu oran %34'e inmiştir. Ancak ABD vatandaşlarının %13'ü terörizme yönelik ulusal güvenlik politikalarından tamamen memnun değilken neredeyse yarısı hükümet politikalarının ülkeyi benzer saldırılardan korumayacağına inanmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda da Amerika vatandaşlarının bir şiddet olayına maruz kalmaktan daha çok terörist olaylardan daha çok korktuklarını göstermektedir (www.statista.com, 2016). Bu yönüyle korku ve kaygı, kişinin seyahatini engelleyen temel bireysel ve içsel seyahat kısıtlayıcıları arasında yer almaktadır (Wilson ve Little 2005).

Turizm endüstrisinin destinasyon veya ülke ekonomisine sağladığı en önemli katkılardan biri elbette ekonomik açıdandır ancak turistlere veya turizm sektörünün unsurlarına yönelik terörist saldırıların sadece ekonomik amaçlı olmadığını söyleyebiliriz (Yeşiltaş, Öztürk, ve Türkmen, 2008).

Richter ve Waugh (1983) turistlerin terörist saldırıların hedefi olmasının sembolik bir değeri olduğunu ifade etmektedir. Buna göre turistler teröristler tarafından hedef alınan ülkelerin büyükelçileri ve kolay hedefler olarak görülmektedir. Diğer taraftan bir ülkenin kendi vatandaşlarına yönelik yapılan terörist saldırılar uluslararası medyada fazla yer alınmaya çağının düşünülmesi de teröristlerin turistlere yönelik saldırılar düzenlemesinin nedenlerinden biridir. Bununla birlikte turistlere yönelik saldırıların temel nedenlerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz (Yeşiltaş, Öztürk, ve Türkmen, 2008);

- Turizm etkinlikleri ve turistik geziler önceden planlanmış güzergahlar üzerinde düzenli olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durum turistleri kolay saldırıya uğrayabilecek hedefler haline getirmektedir. Bir terörist için her gün belirli saatlerde belirli yerlerden geçen bir tur otobüsü ideal bir hedef olabilir. Hedefin düzenli biçimde hareket ediyor olması terörist planının başarı oranını artırmaktadır.
- Terörist faaliyetlerin gerçekleştiği bölgede yaşayan halk genelde nelerin, kimlerin veya nerelerin daha tehlikeli olabileceğinin turistlere göre daha fazla farkındadır. Ancak turistler bu varlığın farkında değildir bu durum turisti, yerel bir insandan daha kolay bir hedef haline getirmektedir.
- Terör saldırıları turistik bölgeye olan seyahatleri veya ziyaretleri engellemeye yönelik de olabilir bu durum turistleri daha fazla tehdit altına sokmaktadır. Buradaki temel amaç elastik yapıya sahip olan turizm talebini o bölgeden uzaklaşmasını sağlamaktır.

Turizm, özellikle ekonomik yönden sağladığı katkılara rağmen hem arz hem de talep tarafında terörizm veya politik şiddet gibi olağanüstü durumlar karşısında oldukça hassas olduğunu söyleyebiliriz. Diğer bir ifadeyle turistlerin seyahatleri boyunca güvende olması bir zorunluluk (Baker, 2014) ve destinasyonların gelişmesinde terör ve şiddet olaylarının olmamasının genel kabul görmüş ön koşul olduğunu söyleyebiliriz (Sönmez, 1998; Arana ve Leon, 2008). Bir destinasyonun güvenli olmadığına yönelik algının oluşması durumunda turistler tarafından daha güvenli olarak algılanan destinasyonlar ikame olarak devreye girmekte ve turist akışı alternatif destinasyonlara yönelmektedir (Baker, 2014). Bu yönüyle

turizmin yarattığı ekonomik kazanımlar onu terörizmin olumsuz gücünden koruyamamaktadır. İnsan ve doğa kaynaklı çoğu felaket turist akışını önemli derecede etkilerken, terörizm kaynaklı tehlike endişesi potansiyel turistlerin destinasyonlara ilişkin olumsuz düşüncelerini daha keskin biçimde etkilemektedir (Sönmez, 1998).

Yaşanan terör saldırıları sadece hedef ülkelerin turist kaybına değil bu bölgelere operasyon yapan tur operatörlerinin gelirlerinde de düşüş yaşamasına neden olmaktadır. Buna göre Thomas Cook 2016 yılı Haziran ayı itibariyle bir önceki yıla göre 153 Milyon Sterlin düşüş yaşadığını belirtmektedir (Financial Times, 2016). Benzer şekilde Alman havayolları şirketi Lufthansa ekonomik belirsizlik ve Avrupa'da yaşanan tekrarlı terör saldırıları nedeniyle 2016 yılının ikinci yarısında %8-%9 arası bir gelir düşüşü beklediğini açıklamıştır (Market Watch, 2016). Dolayısıyla, ülkelerde gerçekleşen terör eylemlerinin olumsuz sonuçları ülke veya bölge bazında turizm sektörünü oldukça olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Pizam ve Fleischer (2002) çalışmalarında bir bölgede yaşanan ve tekrarlanmayan terör eylemlerine ilişkin sektörün kendini toparlamasının altı ile on iki ay arası bir zaman aldığını belirtmiştir. Ancak tekrarlanan terör saldırılarına maruz kalan ülke veya destinasyonlar için bu durum daha uzun süreci kapsayan olumsuzları da beraberinde getirmektedir. Örneğin 1985-86 yıllarında Roma'da yaşanan terör saldırıları sonucunda Amerikalı turistlerin Roma'yı ziyaret etme oranında %60 düşüş yaşanmıştır (Sonmez ve Graefe, 1998).

Güvenek ve Alptekin (2015) 1993-2008 yılları arasında Türkiye'de turistlere yönelik terör saldırılarının turizm talebi üzerine etkilerini incelemiş ve şaşırtıcı biçimde terör saldırılarının Türkiye'ye gelen turist sayısında önemli etkiye sahip olmadığını belirlemişlerdir. Ancak günümüzde teknolojik ve kitle iletişim araçlarında yaşanan gelişmelere paralel olarak daha farklı sonuçlar doğurabileceğini belirtilmektedirler. Bu öngörüye paralel biçimde Araña ve León (2008) 11 Eylül New York saldırılarının kısa dönemli etkilerinin turist tercihleri üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarında, terör saldırılarının turistlere şok etkisi yaparak destinasyon imajını ve çekiciliğini olumsuz etkilediğini bulmuşlardır. Fleischer ve Buccola (2002) ise arz talep piyasa modeli kullanarak İsrail'de turizm ve terörizm üzerine yaptıkları çalışmalarında terörist

saldırının turizm üzerinde etkisini 2 ay sonra gösterdiğini ve saldırıların turistlerin konaklama talebini %7,5 oranında düşürdüğünü ifade etmektedirler.

Terör saldırısı tehdidi, turistlerin yaralanma, yaşamlarını yitirme ve kendileri için değerli olan unsurları kaybetme riskini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla terör tehdidi turistlerin seyahatteki güvenini azalmasına neden olmaktadır. Örneğin Tayland Had Yai Havalimanında ve Carrefour'da gerçekleşen bombalı saldırılar Tayland'da yabancı turist rezervasyonlarının %20 oranında, yerli turist rezervasyonlarında ise %30 oranında iptale neden olmuştur (Rittichainuwat ve Chakraborty, 2009).

Turistler, seyahatleri süresince devamlı yaşadıkları yerlerden başka yerlere/destinasyonlara giderek farklı bir atmosferin içine girmektedir. Bu durum bireylerin destinasyon tercihlerine ilişkin karar süreçlerinde turistin kişisel veya beraber seyahate çıktığı insanların güvenliklerine ilişkin doğal bir endişe kaynağı oluşturmaktadır. Avustralya Turizm Komisyonu'nun 1996 yılında hazırlamış olduğu rapora göre, deniz aşırı seyahati engelleyici bireysel faktörlerin başında korku ve kaygılar gelmektedir (Wilson ve Little 2005). Dolayısıyla seyahat kararlarında turistlerin destinasyona ilişkin güvenlik algıları oldukça önemlidir. Turizm sistemi içersine giren turistlerin algıladıkları riskler korku duygusunun ortaya çıkmasına neden olabilir (Pearce, 1988). Kozak, Crofts ve Law (2007) Hong Kong'da 1180 katılımcıyla gerçekleştirdikleri çalışmalarında katılımcıların %83,8'inin güvenlik kaygılarından dolayı seyahat planlarını değiştirebileceğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte Liu ve Pratt (2017) medyanın terör saldırılarıyla ilgili haberleri tekrar ederek vermesi sonucunda hem turistlerin korku ve kaygı düzeyinin arttığını hem de destinasyonun imajını olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir.

Genel olarak bakıldığında eğer turistler bir destinasyonda olası terör riski olabileceğini düşünüyorlarsa o destinasyona gitmekten vazgeçme eğilimindedirler. Bu nedenle terörist saldırılar hakkında internet ve kitle iletişim araçlarından yapılan yayınlar potansiyel turistlerin hissettiği korku ve endişeyi artırarak o destinasyona ilişkin rezervasyon yapmama veya rezervasyonlarını iptal etme davranışına neden olmaktadır (Sönmez, 1998; Rittichainuwat ve Chakraborty, 2009). Dünya Turizm Örgütü'nün (2016) verilerinde de anlaşılacağı üzere turistler tatil davranışı terk etmek

yerine kendilerine göre daha güvenli olarak algıladıkları destinasyonlara seyahatlerini gerçekleştirmektedirler.

Yöntem

Araştırmanın kuramsal boyutu oluşturulduktan sonra turistlerin DEAŞ terör örgütü tarafından 28 Haziran 2016 saat 21:22’de gerçekleştirilen, 45 kişinin yaşamını yitirdiği ve 163 kişinin de yaralandığı (Anadolu Ajansı, 2017) Atatürk Havalimanı saldırısına ilişkin görüşlerini almak üzere nitel araştırma yönteminin kullanılması tercih edilmiştir. Nitel yöntemler katılımcıların konuyla ilgili derinlemesine betimlemeler yapabilme ve bakış açısını ortaya koyabilmelerine imkân verdiği bilinmektedir (Bildir, Dalgıç, Güler ve Kayaalp, 2015). Bu bağlamda, araştırma amaçlarına uygun olarak görüşme tekniği kullanılmış ve görüşmeler yapılandırılmış görüşme formu yardımıyla yapılmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorular hazırlanırken alan yazında daha önceden yapılmış çalışmalarda faydalanılmıştır (Lin, 2003; Matthew ve Fada, 2014; Althnayan, 2012). Bununla birlikte, görüşme formunda yer alan sorular oluşturulurken kolay anlaşılabilirlik, açık uçlu olma, amaca odaklılık, yönlendirmeden kaçınma ve mantıksal silsile izleme ilkeleri göz önüne alınmıştır (Bulut ve Koçoğlu, 2012; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Form hazırlandıktan sonra uzman görüşüne başvurulmuş ve görüşme formunda anlaşılmayan soru maddeleri değiştirilmiştir.

Çalışmanın veri toplama süreci kolayda örnekleme yöntemi ile saldırıdan bir hafta sonra 5-12 Temmuz 2016 tarihleri arasında İstanbul’a gelen turistlerin sıklıkla ziyaret ettiği Sultanahmet ve Taksim Meydanı’nda gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de ve özel olarak İstanbul’da saldırı sonrası güvenlik önlemleri daha sıkı hale getirildiğinden görüşme alanlarında bulunan güvenlik (polis) ve belediye (zabıta) personeli çalışmayla ilgili bilgilendirilmiş ve sonrasında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler iki araştırmacı tarafından önce konuyla ilgili bilgiler turistlere aktarıldıktan ve görüşmenin ses kaydına alınacağına ilişkin katılımcıdan onay alındıktan sonra yapılmıştır. 15-45 dakika arası süren görüşmeler sonunda 30 kullanılabilir görüşme formu elde edilmiştir. Formların değerlendirilmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Yapılandırılmış görüşme formunda, katılımcıların demografik özelliklerini belirleyebilmek amacıyla 7 soru ve Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasındaki düşünceleri belirlemek üzere 4 adet yapılandırılmış açık uçlu soru bulunmaktadır. Buna ek olarak saldırıdan haberdar olma biçimleri ve daha önce terör saldırısının olduğu yerlere seyahat edip etmedikleri sorulmuştur. Bu kapsamda görüşme formu toplam 13 sorudan oluşmaktadır. Buna göre oluşturulan dört soru aşağıda yer almaktadır;

1. Atatürk Havalimanı saldırısı olduğunda ne düşündünüz?
2. Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasında Türkiye'ye ilişkin düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?
3. Atatürk Havalimanı saldırısı sizin ve çevrenizdeki insanların seyahat planlarında ne gibi değişikliklere sebep oldu? Eğer bir değişiklik olmadı veya gözlemlemediyseniz sizce neden?
4. Türkiye'deki güvenlik süreçlerini Batılı ülkelerle karşılaştırdığınızda ne düşünüyorsunuz?

Bulgular

Çalışmaya katılan turistlerin cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, yaş, milliyetler, seyahat türü ve ziyaret sayısını içeren demografik özellikleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu bağlamda, araştırmaya katılım gösteren turistlerin % 56,7'si erkeklerden ve % 43,3'ü kadın oluşmaktadır. Turistlerin yaş dağılımlarına baktığımızda ise sırasıyla şu sonuçlar elde edilmiştir: 18-25 yaş arası % 26,6; 26-35 yaş arası % 30; 36-45 yaş arası %10; 46-55 yaş arası %26,6 ve 56 yaş ve üzeri % 6,7'dir. Katılımcıların % 63,3'ü lisans eğitimini tamamlamıştır. Araştırmaya katılanların % 63,4'ü bekâr, % 36,6'sı ise evli olduklarını belirtmişlerdir. Milliyetlerine göre katılımcılar incelendiğinde ilk sırayı % 16,6'lık oranla Almanya alırken bunu %13,3'lük eşit dağılımla ABD, Avustralya, Arjantin ve Fransa takip etmektedir. Katılımcılar seyahat türü yönünden değerlendirildiğinde %30,2'lik oranla yalnız seyahat ettiğini,%23,3'nün kız veya erkek arkadaşıyla seyahate çıktığını ve %20'sinin ise eşiyile birlikte seyahate çıktığını görmekteyiz. Türkiye'ye yapılan ziyaret sayısı bakımından katılımcılar ele alındığında ise %66,7'sinin ilk kez, %20'sinin ikinci kez ve % 13,3'ünün ise üçüncü kez ve üstünde Türkiye'yi ziyaret ettiğini belirlenmiştir. Tablo 3'de görüldüğü üzere

katılımcıların önemli bir bölümü (%30) saldırıdan ilk kez televizyon haberleri vasıtasıyla haberdar olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte saldırı katılımcıların bir kısmı Türkiye’de ya da Türkiye’ye gelmek üzereyken olduğu için aile üyeleri, arkadaşlar, tatilde yanında bulunanlar veya diğer turistlerden saldırıyı öğrendiklerini görülmektedir (%26,6). Bu oranları %20 ile sosyal medya, %16,6 ile internet haberleri ve %6,6 ile gazeteler takip etmektedir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılanların Demografik Özellikleri (N:30)

	N	%		N	%
Cinsiyet			Milliyet		
Kadın	13	43,3	Almanya	5	16,6
Erkek	17	56,7	ABD	4	13,3
Medeni Durum			Avustralya	4	13,3
Evli	11	36,6	Arjantin	4	13,3
Bekâr	19	63,4	Fransa	4	13,3
Eğitim			Diğer	9	30,2
Lise ve dengi	7	23,3	Seyahate Türü		
Lisans	19	63,3	Yalnız	9	30,2
Lisansüstü	4	13,4	Eşyle	6	20
Yaş			Ailesiyle	5	16,6
18-25	8	26,6	Kız/erkek arkadaşıyla	7	23,3
26-35	9	30	Arkadaşlarıyla	3	10
36-45	3	10	Ziyaret Sayısı		
46-55	8	26,6	İlk Kez	20	66,7
56 ve üstü	2	6,7	İkinci kez	6	20
			Üçüncü kez ve üstü	4	13,3

Tablo 3’de görüldüğü üzere katılımcıların önemli bir bölümü (%30) saldırıdan ilk kez televizyon haberleri vasıtasıyla haberdar olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte saldırı katılımcıların bir kısmı Türkiye’de ya da Türkiye’ye gelmek üzereyken olduğu için aile üyeleri, arkadaşlar, tatilde yanında bulunanlar veya diğer turistlerden saldırıyı öğrendiklerini görülmektedir (%26,6). Bu oranları %20 ile sosyal medya, %16,6 ile internet haberleri ve %6,6 ile gazeteler takip etmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Saldırıdan Haberdar Olma Biçimleri

	N	%
Haberler (Televizyon)	9	30
Bir yakınımından – Çevremdeki insanlardan	8	26,6
Sosyal Medya	6	20
Haberler (İnternet)	5	16,6
Gazete	2	6,6

Çalışma kapsamında katılımcılara “Daha önce terör saldırısı yaşanmış bir destinasyonu ziyaret ettiniz mi?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların %80’i daha önce terör saldırısı yaşanan bir destinasyona tatil için gittiğini belirtmiştir. Esasında bu durum terör saldırılarının bir destinasyonu ziyaret etmemek için yeterli bir neden olarak kabul edilmediğini göstermektedir.

Katılımcıların Atatürk Havalimanı Saldırısına İlişkin Düşünceleri

Çalışmada katılımcılara yöneltilen “Atatürk Havalimanı saldırısı olduğunda ne düşündünüz” sorusuna verilen cevaplar değerlendirildiğinde, büyük bölümünün televizyon veya internet üzerinden haberdar olduğu bu terör eylemine ilişkin “olaydan dolayı büyük üzüntü duyduklarını, bunun şeytani bir saldırı olduğunu, yaşamını yitirenler ve aileleri için çok üzüldüklerini, neden böyle bir saldırı yapıldığına anlam veremediklerini” belirtmişlerdir. Yaşadığı üzüntüyü katılımcılardan biri şu şekilde özetlemiştir.

“Saldırı olduğunda İstanbul’daydım. Çok korkunç ve üzücü bir olay saldırı olduğunu duyunca ağladım” (34, Erkek, Belarus).

“Bu olayın oldukça kötü ve adil olmadığını düşünüyorum. Sıradan insanlar işlerine gitmek üzereydiler.... bilirsiniz işte korkunç.... Ama bizi durduramadılar.”(67, Erkek, Avusturalya)

Benzer biçimde Atatürk Havalimanı saldırısını televizyondan öğrenen bir katılımcının düşünceleri ise,

“Olay olduğunda çok kötü hissettim. Masum insanlara neden böyle bir şey yaptıklarını gerçekten anlayamıyorum” (27, Erkek, Arjantin).

Saldırı sırasında ailesiyle Kıbrıs'ta bulunan ve birkaç gün sonra Türkiye'ye gelen katılımcı düşündüklerini ve yaşadıklarını şöyle aktarıyor.

"Çok kötü bir olay ve biraz korkmuştuk. Önce saldırı olduğunda (Türkiye'ye) gidip gitmeme konusunu düşündük hatta oğlum gelmek istemedi ama sonra bu durumu değerlendirdiğimizde terörün her yerde olabileceğini söyleyip ne olursa olsun gitmeliyiz dedik" (49, Kadın, Almanya).

Katılımcıların Atatürk Havalimanı Saldırısı Sonrasında Türkiye'ye İlişkin Düşünceleri

Çalışma kapsamında ikinci soru olan "Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasında Türkiye'ye ilişkin düşüncelerinizi bizimle paylaşır mısınız?" a verilen cevapları değerlendirildiğinde katılımcılar; terör saldırısı sonrasında Türkiye'ye ilişkin düşüncelerinin değişmediğini, ülkeyi, insanlarını ve kültürünü çok sevdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak Türkiye'ye ilk kez gelenler daha önce ziyaret edenlere göre daha endişeli oldukları ve bu nedenle kalabalık ortamlarda bulunmaktan çekindiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin,

"Avustralya'daki tüm aile üyelerimiz hala buraya gelmemiz konusunda endişe duyuyorlardı... Burada çok sayıda terör saldırısı olması bunun temel nedeniydi. Ama biz gerçekten burayı ziyaret etmek istiyorduk ve geldik..... Saldırı olmasına rağmen Türkiye'yle ilgili düşüncem değişmedi. Terör saldırısını umursamayarak buraya geldik ve burada olmaktan mutluyuz" (72, Erkek, Avustralya).

Yıllardır düzenli olarak Türkiye'ye gelen bir katılımcı saldırı sonrasındaki düşünceleri aşağıdadır.

"Saldırımı Alman televizyonunda duydum...Sanırım daha önce bir saldırı daha olmuştu. Bu saldırının Türk turizmi için iyi olmadığını düşünüyorum muhtemelen insanlar korkmaları nedeniyle başka ülkelere gideceklerdir. Ama terör saldırıları her yerde oluyor daha önce Londra'ya gitmiştim orada da terör saldırı yaşandı. Bu olay Türkiye'ye ilişkin düşüncemi değiştirmedik çünkü bunun sorumlusu Türkler değil. Burası daha önceki kadar güvenli bir yer. Ne yapılabilir ki? Hiç bir şey yapılamaz, Buraya yüzlerce polis olsun biri böyle bir saldırı gerçekleştirecekse bunu yapar. Örneğin ben buraya gelirken kimse çanta mı kontrol etmedi ki ama zaten tüm çantaları kontrol edemezsiniz, bu imkânsız" (50,Erkek, Almanya).

Türkiye'ye ilk kez gelen genç bir katılımcı ise düşüncelerini ve endişelerini aşağıdaki gibi ifade etmektedir.

"... Türkiye'ye ilişkin düşüncelerin biraz değişti. Esasında çok kalabalık yerlere gitmekten korkuyorum. Yanımdakilerin kim olduğunu bilmiyorum bu nedenle yanımdaki insanlarla ilgili sürekli tetikteyim. Etrafımdaki insanları sürekli kontrol ediyorum" (26, Kadın, Öğrenci).

Terörist saldırıların Turistlerin Seyahat Planlarına Olan Etkisi

Çalışmada katılımcılara terör saldırılarının seyahat planlarına olan etkisini anlamak için "Atatürk Havalimanı saldırısı sizin ve çevrenizdeki insanların seyahat planlarında ne gibi değişikliklere sebep oldu? Eğer bir değişiklik oldu/olmadı veya gözlemlediyseniz/gözlemlemediyseniz sizce neden?" sorusuna katılımcılar tamamı kendi seyahat planlarında bir değişiklik olmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte katılımcıların bazıları Atatürk Havalimanı kapalı olduğu için Sabiha Gökçen Havalimanına zorunlu olarak inmek zorunda kaldıklarını ve Türkiye'ye gelme planı olan bazı tanıdıklarının seyahat planlarını iptal ettiğine yönelik duyum aldıklarını ifade etmiştir. Bu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde katılımcılar "teröristlerin asıl amacının bu olduğunu, ne olursa olsun geldiklerini, riskin her yerde olduğunu" ifade etmişlerdir.

Saldırı sırasında Gürcistan'da olan ve saldırı sonrası seyahat planını değiştirmeyerek Türkiye'yi ziyaret eden bir katılımcı konuyla ilgili şunları paylaşıyor.

"... Daha önce Paris'i de ziyaret etmiştim. Bilirsiniz bu tür kötü olaylar nereye giderseniz gidin olabileceğini düşünüyorum. Bu olay sonrasında planlarımı değiştirmedim. Nereye istersem oraya gidiyorum ve herkesin böyle yapması gerektiğini düşünüyorum" (25 Kadın, Gürcistan).

"Buraya gelmeden önce çok sayıda gezginle karşılaştık ve içlerinden hiçbiri oraya gitmeyin, orası çok tehlikeli gibi bir şey söylemedi. Tam tersine orası harika bir ülke, orayı kesinlikle ziyaret etmelisiniz dediler bu nedenle ziyaretle ilgili düşüncelerimizde her hangi bir değişiklik olmadı" (24, Kadın, ABD).

"Bu durum (terör saldırısı) buradan ayrılmak için bir neden değil....Bir güvenlik riski olabilir ama bu Türkiye'ye gelmemek için bir neden değil ve

muhtemelen tekrardan geleceğiz... Paris'te de teröristlerin amacı buydu başkalarının Paris'e gelmemesi, restoran, müze vb yerlere kimsenin gitmemesi" (52, Kadın, Fransa).

"... Zaten teröristlerin asıl amacı insanların normal davranışlarını değiştirmek. Bunu yaparsak onlara kazanmış olur. Ne olursa olsun biz geldik buna izin vermedik" (53, Erkek, İngiltere).

Turistlerin Türkiye'deki Güvenlik Süreçlerine İlişkin Düşünceleri

Bu noktada katılımcıların "Türkiye'deki güvenlik süreçlerini Batılı ülkelerle karşılaştırdığınızda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verdikleri yanıtlarla turistlerin Türkiye'deki güvenlik süreçlerine ilişkin algıları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Verilen yanıtlar incelendiğinde Türkiye'ye ilişkin güvenlik algısında bir sorun gözükmemekle birlikte ek güvenlik önlemlerine ilişkin bir takım beklentiler göze çarpmaktadır.

"Etrafımızda çok sayıda polis görüyorum bu beni rahatlatıyor ve güvende hissetmemi sağlıyor. Güvenlik riski her yerde var. Türkiye'nin en az diğer ülkeler kadar güvenli olduğunu düşünüyorum" (Erkek, 26, İngiltere).

Bir önceki tatilini İspanya'da geçiren bir katılımcı düşüncesi şu şekilde açıklıyor.

"... (Türkiye) güvenli ama tehlikeli pozisyonda (Suriye sınırını kastediyor). Burası başka bir ülkeden daha güvensiz değil İspanya'ya gittiğimizde daha çok korkmuştuk" (Erkek, 41, Arjantin).

Daha önce ETA ve DEAŞ terör örgütü tarafından düzenlenen pek çok terör saldırısının gerçekleştiği İspanya'da yaşayan bir katılımcı da Türkiye'nin sınırlarına şu şekilde dikkat çekiyor.

"Evet. Türkiye'nin diğer ülkeler kadar güvenli olduğunu düşünüyorum ama sınırlar nedeniyle bazı problemler var. Sizin Suriye'yle ve Irak'la sınırınız var. Bu durum biraz karışık ama buranın güvenli olduğunu düşündüğüm için buradayım. Daha önce Güney Amerika'ya gitmiştim... Risk orada, buralardan çok daha tehlikeli bir yer." (36, Erkek, İspanya).

Genel olarak Türkiye'deki güvenlik süreçleri katılımcılar tarafından başarılı bulunulsa da daha önce İsrail ve Londra'da yaşamış bir katılımcı ek güvenlik önlemlerinin yetersizliğine dikkat çekmektedir.

"Hayır. Burada bir alışveriş merkezine girerken güvenlik sistemi bip bip diye ötmeye başladı ama kimse neden sistemin alarm verdiğini veya

çantalarımızı kontrol etmedi. İsrail’de bir süper markette, hatta her yerde alarm çaldığında kontrol ediyorlar. Bu sizin daha güvende hissetmenizi sağlıyor. Burada ek bir güvenlik yok. Ama Belçika’ya gitseniz daha kötü Belçika’yla Yemen’i karşılaştırsak ben Yemen’i tercih ederim. Ne yaptıkları hakkında hiçbir fikrim yok” (43, Erkek, İngiltere).

Tartışma ve Sonuç

Terör saldırıları kaynaklı oluşan korku hem turistlerin destinasyona varmadan önceki karar verme süreçlerini hem de destinasyona vardıktan sonraki seyahat davranışını kısıtlamaktadır (Chew ve Jahari, 2014). Türkiye, uluslararası turizm pazarında yıllardır en çok tercih edilen ilk on ülke arasında yer almaktadır. Bu yönüyle turizm, sağladığı ekonomik etkiler bağlamında Türkiye ekonomisi için oldukça önemli konumdadır. Ancak son yıllarda Türkiye’de ve komşu ülkelerde yaşanan terör olayları Türkiye’ye yönelik uluslararası turizm talebi üzerinde baskı oluşturmaktadır. Dolayısıyla çalışmanın öncelikli amacı turistlerin terör saldırıları arasındaki tepkilerini anlamak ve bu bağlamda Türkiye’ye ilişkin düşüncelerini ortaya çıkarmaktır. Bu nedenle 28 Haziran 2016 günü İstanbul Atatürk Havalimanında gerçekleşen terör saldırısından bir hafta sonra konuyla ilgili bir alan araştırması yapılmıştır. Bu kapsamda katılımcılara öncelikle Atatürk Havalimanı saldırısına ilişkin duyguları sorulmuştur. İstisnasız tüm katılımcılar saldırıya ilişkin üzüntülerini ve saldırının anlamsızlığını çeşitli şekillerde ifade etmiştir. Dolayısıyla Mansfeld ve Pizam (2006) belirttiği üzere terör saldırılarının oluşturduğu endişe, kaygının ve üzüntünün sadece ev sahibi toplumların değil uluslararası toplumunda gündeminde olduğunu söyleyebiliriz. “Terörizmin birleştirici etkisi” her ne kadar Biddle (2005) tarafından 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında ABD’nin uyguladığı güçlü dış politikalar için kullanılmış olsa da bu duygusal birleştirici etkinin Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasında araştırmaya katılanlar tarafından yaşandığı görülmektedir.

Çalışmada ikinci olarak Atatürk Havalimanı saldırısı sonrasında katılımcıların zihinlerindeki Türkiye imajını anlayabilmek için Türkiye’ye ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Bu soru kapsamındaki yanıtların daha önce yapılan çalışmalara benzer biçimde çok boyutlu bir yapıya sahip olduğu

görülmektedir (Hunter-Jones, Jeffs, and Smith 2007; Larsen, Ogaard, and Brun 2011; Fuchs vd., 2012). Her ne kadar katılımcılar genelde Wolff ve Larsen'in (2014) çalışmasına paralel biçimde saldırı öncesi ve sonrasındaki destinasyona ilişkin düşüncelerinde bir değişim olmadığı ve terör saldırısı riskinin tüm ülkelerde olduğunu ifade etse de, kimi katılımcıların özellikle kendi hükümetlerinden gelen uyarılar doğrultusunda algılanan risk düzeyinin daha yükseldiği ve kalabalık yerlerden kaçındığı görülmektedir. Ancak turistlerin bu endişe düzeyine rağmen destinasyonu ziyaret etme istekliliği Pizam ve Smith'in (2000) de belirttiği gibi uygun pazarlama/imaj ve kriz yönetimi uygulamalarıyla kısa dönemde güvenli destinasyon imajını kazanmasıyla sonuçlanacaktır.

Araştırmanın üçüncü sorusuyla terör saldırılarının katılımcıların seyahat planlarına olan etkisi ölçülmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili alan yazına bakıldığında terör saldırılarını sonrasında insanların duyuşsal, bilişsel ve davranışsal değişiklere neden olduğu görülmektedir (Potapov ve Kipiani, 2011). Zaten terör saldırılarının altında yatan nedenlerden biri de budur. Terör saldırılarının gerçekteştiği alanlara yönelik turizm talebinde düşüş olduğuna ilişkin önemli çalışmalar bulunsa da (Fuchs vd., 2012; Samitasa vd., 2018) araştırmaya katılan turistlerin küresel terör farkındalığı yüksek terörizme direnç gösteren bireylerden olduğu görülmektedir. Katılımcıların sıkça teröristlerin amaçlarından ve terörist saldırı tehdidinin her yerde olduğundan söz etmesi bu durumu doğrular niteliktedir. Nitekim Larsen vd., (2009) çalışmalarında turistlerin seyahat planlarında destinasyonlarda gerçekteşebilecek savaş ve terör saldırısı gibi unsurlardan daha çok adi suçlardan daha fazla endişe duyduklarını göstermektedir.

Son olarak katılımcılara Türkiye'deki güvenlik süreçlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcılar yanıtları değerlendirildiğinde temel endişe kaynağının Türkiye'den ziyade sınır komşuları olduğu gözlemlenmektedir. Bununla birlikte güvenlik güçlerinin daha görünür olmaları turistlerin kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Ancak kimi katılımcılar Türkiye gibi olağanüstü süreç içerisinde bulunan bir ülkenin ek güvenlik önlemlerine başvurması gerektiğini belirtmiştir. Mevcut bulgular araya getirildiğinde turistlerin Türkiye'nin güvenlik süreçlerine ilişkin düşünceleri genel itibariyle olumlu olsa da içinde bulunduğu konum gereği ek güvenlik önlemlerinin alınması, güvenlik güçlerinin

resmi kıyafet kullanmaları gibi düzenlemelere gidilmesi gerekmektedir. Wilks (2011) ve Bayhan ve Ünlüöner'in (2016) çalışmaları da benzer sonuçları göstermektedir. Buna göre, polislerin görünür olmaları hem turistlerin güvende hissetmelerini sağlarken hem de olası terör ve adi suçlar için caydırıcılık sağlamaktadır.

EXTENDED ABSTRACT

**Tourists' First Reactions to Terrorist Attacks: The
Case of Ataturk Airport Attack**

*

Ozan Kaya

Muğla Sıtkı Koçman University

The term terrorism is often seen in the international arena. However, different comments made by each country prevent an internationally recognized common definition. Even the two security agencies in the United States have different definition of terrorism. Accordingly, terrorism defined by Central Intelligence Agency as “premeditated, politically motivated violence perpetrated against non-combatant targets by subnational groups or clandestine agents.” And Federal Bureau of Investigation (FBI) defines terrorism as “perpetrated by individuals and/or groups inspired by or associated with primarily U.S.-based movements that espouse extremist ideologies of a political, religious, social, racial or environmental nature.” According to Serin (2008), the concept of terror expresses fear and horror in society, while terrorism adds continuity and political content to this term.

Terrorists often want the masses to watch, listen and be influenced by their actions. At this point, they want to create a chaos environment by showing the weakness of existing administrations. The tourism sector is one of the most frequent targets of terrorism in order to create a chaotic environment and make it known to the whole world. A high proportion of the terrorist attacks are carried out against tourists or elements of the tourism sector, due to its high sensitivity to the turmoil, terrorism, and violence. It is a fact that the attack on tourists is an easy way to be in the world news.

However, despite the terrorist attacks in many parts of the world, the number of people who participate to international tourism movements and the tourism revenues have not lost the pace of development. Despite

the growing amount of research about tourism and terrorism, there is little empirical studies to understand the simultaneous reactions of tourists to a terrorist attack in a destination. The main objective of the study is to reveal the first reactions of tourists after Atatürk Airport terrorist attack and the tourists' thoughts on Turkey after a terrorist attack.

After the theoretical dimension of the study was established, it was preferred to use a qualitative research method to get the opinions of the tourists about the attack on Atatürk Airport which was carried out by DAESH terror organization on 28 June 2016 at 21:22, 45 people lost their lives and 163 people were injured (Anadolu Agency, 2017). In this context, interview technique was used in accordance with the research objectives and interviews were conducted with the help of structured interview form.

The data collection process of the research was carried out between 5-12 July 2016 (a week after the attack) in Sultanahmet and Taksim Square, which was visited frequently by tourists coming to Istanbul, by convenience sampling method. Interviews lasted between 15-45 minutes and 30 participants were included in the study. Structured interview forms include the following questions;

1. What did you think when Ataturk Airport was attacked?
2. Could you please share your opinions about Turkey after Atatürk Airport attack?
3. What kind of changes did the Atatürk Airport attack cause in your/relatives travel plans? If you have/haven't seen or observed a change, can you explain the reasons?
4. What do you think when you compare the security process in Turkey with Western countries?

Through the descriptive analysis technique, following findings were obtained; all of the participants expressed their grief and the meaninglessness of the terrorist attack in various ways. Perhaps this situation can be called as "the unifying effect of terrorism on nations". When the participants' responses analysed in the second question it is revealed that; even though the participants' opinions about Turkey do not change after the attack, some participants, especially towards the travel warnings or advisories from their government stated that they avoid being in crowded

places. This shows that governments have a greater impact on the security perception of tourists in a destination than on terrorist attacks. Thirdly, tourists' asked to explain how Atatürk Airport attack effect their or relatives travel plans. It was determined that the attack had no effect on the participants' travel plans. In addition, participants often expressed the aims of terrorism and the threat of terrorist attacks everywhere. Although there are significant studies suggesting that there is a decrease in the demand for tourism for the areas where terrorist attacks are taking place, it is seen that the tourists participating in the research consisted of individuals who are resistant to terrorism with high global terrorism awareness. Finally, participants were asked to explain their opinions related to the security process in Turkey. Even though the participants' opinions about the security processes in turkey were positive, due to the location, it was revealed that additional security measure also needed, and presence of security forces with formal dresses make tourists' feel to safe and secure.

Kaynakça/References

- Althnayan, A. (2012). Tourism and terrorism: A crisis management perspective An investigation of stakeholders' engagement in the context of Egyptian holiday destinations. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The University of Hull, ABD.
- Anadolu Ajansı. (2017). Atatürk Havalimanı'ndaki terör saldırısı davasının üçüncü duruşması başladı.21 Aralık 2017 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ataturk-havalimanindaki-terror-saldirisi-davasinin-ucuncu-durusmasi-basladi/965737> adresinden erişildi.
- Arana, J. E. ve Leon, C. J. (2008). The Impact of terrorism on tourism demand. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 299-315.
- Baker, D. A. (2014). The effects of terrorism on the travel and tourism industry. *International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage*, 2(1), 58-67.
- Bayhan, İ. ve Ünlüönen, K. (2016). Turist tercihlerinde güvenliğe ilişkin tutumlarının etkisi: Bir alan araştırması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(56), 1-20.

- Biddle, S. D. (2005). American Grand Strategy after 9/11: An Assessment. Carlisle: US Army War College Strategic Studies Institute.
- Birdir, K., Dalgıç, A., Güler, O. ve Kayaalp, Y. (2015). Hüzün turizmi: Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkını ziyaret eden yabancı turistlerin deneyimleri. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 3(4), 12-23.
- Blomberg, S. B., Hess, G. D. ve Orphanides, A. (2004) The macroeconomic consequences of terrorism. *Journal of Monetary Economics*, 51, 1007–1032.
- Buckley, P. J. ve Klemm, M. (1993). The decline of tourism in Northern Ireland. *Tourism Management*, 14(3), 184-194.
- Bulut, İ. ve Koçoğlu, E. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin akıllı tahta kullanımına ilişkin görüşleri (Diyarbakır ili örneği). *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 242-258.
- Chew, E. Y. T. ve Jahari, S. A. (2014). Destination image as a mediator between perceived risks and revisit intention: A case of post-disaster Japan. *Tourism Management*, 40, 382-393.
- CIA. (2018). Terrorism FAQs. 05 Haziran 2018 tarihinde <https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/terrorism-faqs.html> adresinden erişildi.
- Drakos, K., ve Kutan A. (2003). Regional effects of terrorism on tourism in three mediterranean countries. *Journal of Conflict Resolution*, 47, 621–641.
- Dünya Turizm Örgütü. (2016). *UNWTO Tourism Highlights*, 2016 Edition.
- Dünya Turizm Örgütü. (2017). *UNWTO Tourism Highlights*, 2017 Edition.
- FBI. (2018). Terrorism. 05 Haziran 2018 tarihinde <https://www.fbi.gov/investigate/terrorism> adresinden erişildi.
- Financial Times. (2016). Thomas Cook revenues fall as terror attacks deter tourists. 14 Aralık 2016 tarihinde <http://www.ft.com/cms/s/0/c79c1c48-5496-11e6-9664-e0bdc13c3bef.html#axzz4Fwp2ZaiZ> adresinden erişildi.
- Fleischer, A. ve Buccola, S. (2002). War, terror, and tourism market in Israel. *Applied Economics*, 34, 1335–1343.
- Fuchs G., Uriel N., Reichel A. ve Maoz, D. (2012). Vacationing in a terror-stricken destination. tourists' risk perceptions and rationalizations. *Journal of Travel Research*, 52(2), 182-191.

- Güvenek, B. ve Alptekin, V. (2015). Turistlere yönelik terör saldırılarının turizme etkisi: Türkiye üzerine ampirik bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 17(1), 21-38.
- Hunter-Jones, P., Jeffs, A. ve Smith, D. (2007). Backpacking your way into crisis: an exploratory study into perceived risk and tourist behavior amongst young people. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 23(2/4), 237-248.
- Kozak, M., Crotts, J. C. ve Law, R. (2007). The impact of the perception of risk on international travellers. *International Journal of Tourism Research*, 9, 233-242.
- Krakover, S. (2005). Estimating the Effects of Atrocious Events on the Flow of Tourism to Israel. G. Ashworth and R. Hartmann (Der). *Horror and Human Tragedy Revisited: The Management of Sites of Atrocities for Tourism* içinde (ss.183-194). NewYork: Cognizant Communication.
- Larsen S., Brun, W. ve Ogaard T. (2009). What tourists worry about construction of a scale measuring tourist worries. *Tourism Management*, 30(2), 260-265.
- Larsen, S., Øgaard, T. ve W. Brun. (2011). Backpackers and Mainstreamers Realities and Myths.. *Annals of Tourism Research*, 38 (2), 690-707.
- Liu, A. ve Pratt, S. (2017). Tourism's vulnerability and resilience to terrorism, *Tourism Management*, 60, 404-417.
- Lin, Y. C. (2003). The economic impact in the US hotel industry after the terrorist attacks on September 11, 2001. Yayınlanmamış yüksekisans tezi, The Graduate School University of Wisconsin-Stout, USA.
- Mansfeld, Y. ve Pizam, A. (2006). Tourism, terrorism, and civil unrest issues. Y. Mansfeld, ve A. Pizam (Der). *Tourism, Security and Safety: From Theory to Practice* içinde (ss. 29-31). Oxford: Elsevier.
- Market Watch. (2016). Terror attacks keeping tourists away from Europe. 12 Aralık 2017 tarihinde <http://www.marketwatch.com/story/terror-attacks-keeping-tourists-away-from-europe-2016-07-24> adresinden erişildi.
- Matthew, A. A. ve Fada, A. A. (2014). Evaluating the impact of boko haram terrorism on yankari game reserve as a tourist resort in Bauchi State, Nigeria. *IOSR Journal of Humanities And Social Science*, 19(2), 57-61.

- Mevzuat (2017). 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu, 08. Haziran 2017 tarihinde www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.doc adresinden erişildi.
- Pearce, P. L. (1988). *The Ulysses Factor: Evaluating Visitors in Tourist Settings*. New York: Springer-Verlag
- Pizam, A., ve Fleischer, A. (2002). Severity versus frequency of acts of terrorism: which has a larger impact on tourism demand?. *Journal of Travel Research*, 40,337-339.
- Pizam A. ve Smith G. (2000). Tourism and terrorism: a quantitative analysis of major terrorist acts and their impact on tourism destinations. *Tourism Economics*, 6(2), 123-138.
- Potapov M. V. ve Kipiani A.Y. (2011). Psychology of safety and resistance to terrorism. *Psychology in Russia*, 4, 371-382.
- Raza, A. R. ve Jawaid, S. T. (2013). Terrorism and tourism: A conjunction and ramification in Pakistan, *Economic Modelling*, 33: 65-70.
- Richter, L. K., ve Waugh, Jr., W. L. (1983). Tourism politics and political science: a case of not so benign neglect. *Annals of Tourism Research*, 10(2), 313-315.
- Rittichainuwat, B. N., ve Chakraborty, G. (2009). Perceived travel risks regarding terrorism and disease: the case of Thailand. *Tourism Management*, 30(3), 410-418.
- Samitasa, A., Asterioub, D., Polyzosc, S. ve Kenourgiosd, D. (2018). Terrorist incidents and tourism demand: Evidence from Greece. *Tourism Management Perspectives*. 25, 23-28.
- Serçek, G. Ö. ve Serçek, S. (2016). Turizm Sektörünün Gelişmesi Önündeki Engel: Terörizm. *International Journal Of Social Science*, 42 (3), 431-444.
- Serin, M. (2008). Turizm Sektöründe Kriz Yönetimi Açısından Terörizmin Turizme Etkisinin Analizi. Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara, Türkiye.
- Sönmez, S. (1998). Tourism, Terrorism, and Political Instability. *Annals of Tourism Research*, 25, 416-456.
- Sönmez, S. ve Graefe, A. R. (1998). Influence of terrorism risk on foreign tourism decisions. *Annals of Tourism Research*, 25(1):112-144.

- Statista. (2016). Number of terrorist attack in the World. 12 Aralık 2016 tarihinde www.statista.com/statistics/202864/number-of-terrorist-attacks-worldwide/ adresinden erişildi.
- Tavares, J. (2004). The open society assesses its enemies: shocks, disasters and terrorist attacks. *Journal of Monetary Economics*, 51, 1039-1070.
- Wilks, J. (2011). Policing in tourism. *Tourism Law Quarterly*, 3(1), 31-34.
- Wilson E. ve Little D. (2005). A 'relative escape'? The impact of constraints on women who travel solo. *Tourism Review International*, 9 (4), 155-176.
- Wolff, K. ve Larsen S. (2014). Can terrorism make us feel safer? Risk perceptions and worries before and after the July 22nd attacks. *Annals of Tourism Research*, 44, 200-209.
- Yayla, A. (1980). Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve. *Ankara Üniversitesi S.B.F. Dergisi*, 45(1), 335-385.
- Yeşiltaş, M., Öztürk, İ. ve Türkmen, F. (2008). Terör faaliyetlerinin turizm sektörüne etkilerinin çözüm önerileri perspektifinde değerlendirilmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 175-189.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara. Seçkin Yayıncılık.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Kaya, O. (2018). Turistlerin Terörist saldırılara ilk tepkileri: Atatürk havalimanı saldırısı örneği. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 9(16), 2232-2257. DOI: 10.26466/opus.487495